

Marta Kusterka-Jefmańska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

LOKALNY RYNEK PRACY A OFERTA EDUKACYJNA SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO W POWIECIE ŚWIDNICKIM

Streszczenie: Polityka rynku pracy jest jednym z ważniejszych aspektów działania samorządu powiatowego. W opracowaniu dokonano analizy lokalnego rynku pracy w powiecie świdnickim oraz przeglądu oferty edukacyjnej ponadgimnazjalnych szkół zawodowych. Wyniki analizy mogą zostać wykorzystane na etapie formułowania lokalnej polityki rynku pracy oraz określania planowanych kierunków kształcenia.

Słowa kluczowe: rynek pracy, edukacja, powiat.

1. Wstęp

Dostępne na rynku zasoby pracy zależą od struktury demograficznej ludności, indywidualnych preferencji dotyczących czasu wolnego i pracy, wysokości płacy realnej, wysokości podatków dochodowych oraz wielu innych czynników, w tym systemu edukacji i kształcenia. Sprawnie działający system edukacji powinien zatem być adekwatny do potrzeb rynku pracy, tzn. zaspokajać popyt na pracę zgłaszany przez przedsiębiorców i innych uczestników tego rynku. Efekty tak funkcjonującego systemu przynoszą wymierne korzyści w skali zarówno mikro, jak i makro. W odniesieniu do osób pobierających edukację podstawową korzyścią jest poprawa dostępu do zatrudnienia oraz większe zdolności adaptacyjne do zmian zachodzących na rynku pracy. Aktywność zawodowa ludności to z kolei możliwości samorealizacji oraz korzyści finansowe w postaci odpowiedniego wynagrodzenia za pracę. W skali makro zyskują zarówno pracodawcy (zwiększona rentowność przedsiębiorstw), jak i całe społeczeństwo (wzrost przedsiębiorczości, większe możliwości rozwoju, wzrost dochodów, przeciwdziałanie zjawiskom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego). Następuje nie tylko wzrost dobrobytu, ale również poprawa jakości życia poszczególnych jednostek i całego społeczeństwa.

Celem artykułu jest analiza lokalnego rynku pracy w powiecie świdnickim, m.in. pod kątem występujących na tym rynku zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Na potrzeby opracowania dokonano również przeglądu oferty edukacyjnej ponadgimnazjalnych szkół zawodowych zlokalizowanych na terenie powiatu świdnickiego.

2. Adekwatność kształcenia do potrzeb rynku pracy

W krótkim oraz średnim okresie rolą edukacji jest dostarczenie takiego wykształcenia, które zapewnia dopasowanie ludzi w wieku produkcyjnym do popytu na pracę. W długim horyzoncie czasu ludzki potencjał decyduje o podstawach rozwoju gospodarczego, staje się czynnikiem przesądającym o możliwościach konkutowania, zdolności do absorpcji i kreacji innowacji, efektywności itd. Niezależnie od perspektywy czasowej ważny jest poziom, struktura i jakość uzyskanego wykształcenia oraz dopasowanie do potrzeb rynku pracy. Kapitał ludzki kształtuje się zarówno podczas nauki szkolnej w okresie poprzedzającym aktywność zawodową, jak i później, kiedy szkolną wiedzę trzeba aktualizować, uzupełniać, a czasem porzucić zajęcie, do którego wiedza i umiejętności wyniesione ze szkoły były przydatne, i zdobywać nowe. Wydaje się zatem, że edukacja szkolna powinna dobrze przygotowywać nie tylko do podjęcia pierwszej pracy, ale i do rozwoju kariery zawodowej, wymagającej pewnej elastyczności oraz doskonalenia, a często i zmiany kwalifikacji. Ponadto, by sprostać wymaganiom pracodawców, szkoła powinna przygotowywać nie tylko do wykonywania konkretnego zawodu, ale również wyposażać w umiejętności ogólne [Sztanderska i in. 2007, s. 192-193]. Znaczenie kapitału ludzkiego w rozumieniu wiedzy i umiejętności jest zatem kluczowe, ponieważ solidne wykształcenie oraz poświadczona umiejętności są wręcz niezbędne na konkurencyjnym rynku pracy [Herbst 2007, s. 98].

W dobie gospodarki opartej na wiedzy podkreśla się również coraz większy wpływ wiedzy technicznej, ekonomicznej i organizacyjnej na produktywność, konkurencyjność oraz efektywność przedsiębiorstw. Możliwości tworzenia nowych technologii i produktów oraz sprawne zarządzanie nowoczesnym przedsiębiorstwem w dużym stopniu zależą więc od jakości wykształcenia i szkolenia, zasobu i aktualności wiedzy ludzi oraz jakości pracy [Marszowski, Tausz 2007, s. 5].

3. Charakterystyka lokalnego rynku pracy w powiecie świdnickim

Na mocy art. 9, pkt. 9 *Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia oraz instytucjach rynku pracy* samorząd powiatowy został zobligowany do opracowywania analiz i sprawozdań, w tym prowadzenia monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych, oraz dokonywania ocen dotyczących rynku pracy. Efektem tego zapisu są publikowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Świdnicy rankingi zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Rankingi te stanowią efekt prowadzonego przez PUP monitoringu, czyli procesu systematycznego obserwowania popytu i podaży na lokalnym rynku pracy. Jego celem jest opisanie rzeczywistości lokalnego rynku pracy, w tym różnych aspektów jego nierównowagi. Monitoring umożliwia

również formułowanie wniosków i rekomendacji dla systemu szkolnictwa zawodowego, szkolenia bezrobotnych czy poradnictwa zawodowego.

Pod pojęciem zawód deficytowy należy rozumieć zawód, na który występuje wyższe zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie – na rynku jest więcej ofert pracy niż bezrobotnych i absolwentów. Zawód nadwyżkowy definiuje się jako ten, na który występuje mniejsze zapotrzebowanie niż liczba osób poszukujących pracy w tym zawodzie – na rynku jest więcej bezrobotnych i absolwentów niż wolnych miejsc pracy. Zawody w stanie równowagi to takie, dla których jednakowa jest liczba ofert pracy i liczba osób bez pracy [Ranking... 2008, s. 7].

Dla określenia zawodów deficytowych, nadwyżkowych oraz w stanie równowagi wyznaczany jest wskaźnik deficytu lub nadwyżki w danym zawodzie. Jego wartość obliczana jest jako udział średniego miesięcznego napływu ofert pracy w danym zawodzie do średniego miesięcznego napływu osób bezrobotnych w tym zawodzie. Zawody, dla których wartość wskaźnika jest mniejsza niż 0,9, uznawane są za nadwyżkowe. Jeśli wartość wskaźnika nie wykracza poza przedział od 0,9 do 1,1, zawód traktuje się jako zrównoważony. Dla zawodów deficytowych wskaźnik może przyjąć dowolną wartość większą niż 1,1 [Ranking... 2008, s. 7].

Tabela 1. Zarejestrowani bezrobotni według najczęściej występujących zawodów – powiat świdnicki w latach 2007-2009

Lp.	Wyszczególnienie	2007		Wyszczególnienie	2008		Wyszczególnienie	2009	
		ogółem	% ogółu		ogółem	% ogółu		ogółem	% ogółu
1	bez zawodu	1386	20,2	bez zawodu	1356	19,6	bez zawodu	1622	19,4
2	sprzedawca	474	6,9	sprzedawca	417	6	sprzedawca	478	5,7
3	ślusarz	260	3,8	ślusarz	254	3,7	ślusarz	383	4,6
4	krawiec	188	2,7	krawiec	193	2,8	asystent ekonomiczny	192	2,3
5	asystent ekonomiczny	164	2,4	asystent ekonomiczny	186	2,7	krawiec	181	2,2
6	szwaczka	157	2,3	szwaczka	172	2,5	szwaczka	163	1,9
7	murarz	133	1,9	pracownik biurowy	128	1,8	pracownik biurowy	156	1,9
8	pracownik biurowy	132	1,9	technik mechanik	128	1,8	murarz	148	1,8
9	kucharz	110	1,6	robotnik gospodarczy	106	1,5	tokarz	146	1,7
10	technik mechanik	110	1,6	tokarz	106	1,5	robotnik gospodarczy	144	1,7
Razem		3114	45,3	razem	3046	43,9	razem	3613	43,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Świdnicy.

W latach 2007-2009 na rynku pracy w powiecie świdnickim wśród zarejestrowanych bezrobotnych przeważały osoby bez zawodu (zob. tab. 1). W analizowanym

okresie w grupie bezrobotnych legitymujących się konkretnym zawodem bez pracy pozostawały osoby z uprawnieniami i kwalifikacjami w zawodach: sprzedawcy, ślusarza, szwaczki, krawca, asystenta ekonomicznego (zawód szkolny: technik ekonomista) oraz pracownika biurowego (zawód szkolny: technik prac biurowych). Osoby bez zawodu oraz te z pierwszej dziesiątki największej liczby bezrobotnych stanowiły niemal połowę wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Świdnicy. Tylko trzy zawody wymienione w tabeli 1. nie zmieniły swojej pozycji w całym okresie analizy. W pozostałych przypadkach obserwuje się niewielkie przesunięcia w górę lub w dół zestawienia. Największą liczbę bezrobotnych odnotowano na koniec 2009 r. Według danych za ten okres zmalała wyłącznie liczba osób bezrobotnych w zawodach szwaczki i krawca, natomiast w pozostałych zawodach oraz wśród bezrobotnych bez zawodu odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

Tabela 2. Oferty pracy według najczęściej występujących zawodów – powiat świdnicki w latach 2007-2009

Lp.	Wyszczególnienie	2007		Wyszczególnienie	2008		Wyszczególnienie	2009	
		ogółem	% ogółu		ogółem	% ogółu		ogółem	% ogółu
1	robotnik gospodarczy	658	11,3	robotnik gospodarczy	604	12,5	robotnik gospodarczy	794	15,4
2	sprzedawca	498	8,6	sprzedawca	456	9,4	robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	534	10,4
3	robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	431	7,4	pracownik administracyjny	254	5,2	sprzedawca	277	5,4
4	pracownik administracyjny	267	4,6	sprzątaczką	194	4	pracownik administracyjny	271	5,3
5	pracownik biurowy	228	3,9	robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	179	3,7	pracownik biurowy	237	4,6
6	sprzątaczką	195	3,4	pracownik biurowy	146	3	rozbiernicz-wykrawacz	212	4,1
7	kamieniarz	161	2,8	robotnik budowlany	130	2,7	kamieniarz	125	2,4
8	pracownik ochrony osób i mienia	148	2,5	murarz	116	2,4	sprzątaczką	105	2
9	pakowacz	144	2,5	magazynier	109	2,3	monter maszyn i urządzeń przemysłowych	101	2
10	murarz	142	2,4	szwaczka	106	2,2	robotnik budowlany	92	1,8
Razem		2872	49,4	razem	2294	47,4	razem	2748	53,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Świdnicy.

Tabela 3. Zawody nadwyżkowe i deficytowe – powiat świdnicki w latach 2007-2009

Lp.	2007		2008		2009	
	Zawody nadwyżkowe	Zawody deficytowe	Zawody nadwyżkowe	Zawody deficytowe	Zawody nadwyżkowe	Zawody deficytowe
1	specjalista ds. organizacji i rozwoju transportu	robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	pakowacz	nauczyciel bibliotekarz	pokojuowa	rozbieracz – wykrawacz
2	kontroler jakości wyrobów – artykuły przemysłowe	goniec	sortowacz	sekretarz sądowy	monter konstrukcji stalowych	operator urządzeń do produkcji wyrobów cukierniczych
3	pilarz	sekretarz sądowy	kierowca samochodu ciężarowego	robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	sprzątaczką	robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym
4	kosmetyczka	operator urządzeń do formowania wyrobów z tworzyw sztucznych	bufetowy	rozbieracz – wykrawacz	meliorant	sekretarz sądowy
5	monter instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych	glazurnik	operator sprzętu komputerowego	doradca personalny	nauczyciel języka polskiego	nauczyciel bibliotekarz
6	monter elektronik – aparatura pomiarowa	asystent usług pocztowych	gospodarz domu	recepcjonista	monter maszyn i urządzeń przemysłowych	glazurnik
7	dozorca	górnik eksploatacji otworowej	cieśla	ubojowy	pakowacz	goniec
8	architekt	monter wyrobów z drewna	pilarz	opiekunka domowa	archiwista	ubojowy
9	robotnik leśny	monter elektronik – układy elektroniczne automatyki przemysłowej	spawacz ręczny gazowy	drukarz	stylista	animatore kultury
10	spawacz ręczny gazowy	inżynier mechanik – maszyny i urządzenia przemysłowe	lakiernik samochodowy	tynkarz	fakturzysta	manikiurzystka

W tabeli zaprezentowano w sposób malejący 10 zawodów nadwyżkowych, dla których wskaźnik intensywności nadwyżki wyniósł co najmniej 0,5, oraz 10 zawodów deficytowych, dla których wskaźnik intensywności deficytu wyniósł co najmniej 3 w 2007 r., co najmniej 2,2727 w 2008 r. i co najmniej 1,9 w 2009 r. W tabeli nie uwzględniono zawodów o maksymalnych wartościach wskaźnika intensywności deficytu oraz zawodów, dla których wskaźnik intensywności nadwyżki wyniósł 0.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Świdnicy.

Przedsiębiorcy z powiatu świdnickiego zgłaszali zapotrzebowanie przede wszystkim na robotników gospodarczych (zob. tab. 2) – w każdym roku analizy ponad 10% wszystkich zgłoszonych ofert pracy skierowanych było do przedstawicieli tego zawodu. Na brak ofert pracy w zawodzie nie mogli również narzekać bezrobotni sprzedawcy i robotnicy pomocniczy w przemyśle przetwórczym. Najwięcej – 2872 oferty pracy skierowane do przedstawicieli zawodów wymienionych w tabeli 2. – napłynęło do PUP w Świdnicy w 2007 r. W kolejnym roku w porównaniu z pierwszym okresem analizy zgłoszono o 20% niższy popyt na pracę. W 2009 r. ofert pracy było niespełna 5% mniej niż na początku analizowanego okresu.

Następujące zawody: pilarz, pakowacz i spawacz ręczny gazowy cechował nadwyżkowy charakter dla dwóch spośród trzech lat objętych analizą (zob. tab. 3). W zestawieniu zawodów deficytowych w każdym roku okresu 2007-2009 pojawił się robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym oraz sekretarz sądowy. W analizowanym okresie na rynku pracy w powiecie świdnickim napływ ofert był wyższy niż napływ osób do bezrobocia również w zawodach: goniec, glazurnik, ubojowy oraz nauczyciel bibliotekarz.

Analizując sytuację na rynku pracy powiatu świdnickiego, należy mieć na uwadze, że nie wszystkie dostępne oferty pracy zgłaszane są do PUP oraz nie wszystkie osoby spełniające kryteria są zarejestrowane. Wielu pracodawców, w tym zwłaszcza duże przedsiębiorstwa, decyduje się na przeprowadzenie rekrutacji pracowników we własnym zakresie, poprzez zamieszczenie oferty pracy np. w lokalnej prasie czy sieci Internet, lub zlecając to zadanie wyspecjalizowanym firmom. Dodatkowo wartość informacji płynących z monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych obniża fakt, że ze względów technicznych poszczególne osoby są sklasyfikowane w ewidencji komputerowej pod jednym kodem zawodu, mimo że mogą posiadać umiejętności i kwalifikacje pozwalające znaleźć zatrudnienie w innych zawodach (wykonywanych lub wyuczonych). Powyższe uwarunkowania powodują, że informacje o popycie i podaży na lokalnym rynku pracy są niepełne.

4. Oferta edukacyjna ponadgimnazjalnych szkół zawodowych z terenu powiatu świdnickiego

Na terenie powiatu świdnickiego funkcjonuje 19 ponadgimnazjalnych szkół o profilu zawodowym, prowadzonych w 9 placówkach edukacyjnych. Łącznie szkoły te oferują ok. 40 różnych kierunków kształcenia w ramach zasadniczej szkoły zawodowej, technikum, technikum uzupełniającego, szkoły policealnej oraz liceum profilowanego. Wśród kierunków proponowanych przez co najmniej dwie zasadnicze szkoły zawodowe należy wymienić zawody sprzedawcy, kelnera, kucharza małej gastronomii oraz mechanika pojazdów samochodowych. Dwie szkoły prowadzą również nabór do klasy wielozawodowej. Funkcjonujące na terenie powiatu świdnickiego technika oraz szkoły policealne kształcą głównie w zawodach technik in-

formatyk, technik mechanik, technik organizacji usług gastronomicznych, technik hotelarstwa, technik ekonomista oraz technik logistyk. Wśród wymienionych 4 zawody mają charakter nadwyżkowy, tzn. liczba zgłoszonych ofert pracy jest mniejsza niż liczba osób bezrobotnych poszukujących pracy w tym zawodzie. Do zawodów tych należą: sprzedawca, kucharz małej gastronomii, mechanik pojazdów samochodowych oraz technik ekonomista. Osoby wykształcone w tych zawodach mogą zatem napotkać większe trudności w znalezieniu pracy bądź pozostać bez zatrudnienia. Stąd tak ważne jest stałe monitorowanie sytuacji na rynku pracy i uwzględnianie jej w planach perspektywicznych ponadgimnazjalnych szkół zawodowych w zakresie otwierania nowych kierunków kształcenia. Należy mieć również na uwadze fakt, że reakcja szkół na zmiany zachodzące na lokalnym rynku pracy nie jest natychmiastowa, co oznacza, że dostosowanie oferty edukacyjnej wymaga czasu. Wynika to przede wszystkim z cyklu kształcenia, który obejmuje minimum dwuletni okres nauki (zasadnicza szkoła zawodowa).

5. Podsumowanie

Polityka rynku pracy jest jednym z ważniejszych aspektów działania samorządu powiatowego. Pomimo wagi tego problemu, rynek pracy w skali lokalnej nie został odpowiednio zbadany. Przyczyn takiego stanu rzeczy upatrywać należy m.in. w niepełnej informacji statystycznej. Prowadzony obligatoryjnie monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych – choć słuszny pod względem celu – jest niestety fragmentaryczny, ponieważ odnosi się jedynie do tych informacji, które podlegają rejestracji w urzędach pracy [Sztanderska i in. 2007, s. 197]. Wydaje się jednak, że lepiej dysponować jakąkolwiek, choćby przybliżoną, informacją o sytuacji na rynku pracy, niż nie posiadać żadnej wiedzy w tej mierze. Jest to szczególnie istotne w celu określenia kierunków planowanych szkoleń i kursów dla bezrobotnych, a także dostosowania do potrzeb rynku pracy kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych.

Analizy lokalnych rynków pracy niosą z sobą wiele cennych informacji, m.in. na temat możliwości uzyskania pracy w konkretnych zawodach. Ich wyniki mogą zatem być użyteczne nie tylko dla władz samorządowych i instytucji rynku pracy, ale także dla młodzieży podejmującej decyzje o wyborze kierunku kształcenia.

Literatura

- Sztanderska U., Drogosz-Zabłocka E., Minkiewicz B. (red.), *Edukacja dla pracy. Raport o Rozwoju Społecznym. Polska 2007*, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, Warszawa 2007.
- Herbst M., *Kapitał ludzki, dochód i wzrost gospodarczy w badaniach empirycznych*, [w:] M. Herbst (red.), *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.

Marszowski R., Tausz K., *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych*, Dolnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego SA, Wałbrzych 2007.

Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie świdnickim w 2007 r., Świdnica 2008.

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, DzU 2004, nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

LOCAL LABOUR MARKET AND EDUCATIONAL OFFER OF VOCATIONAL SCHOOLS IN ŚWIDNICA POVIAT

Summary: The policy of labour market is one of the most important aspects of public management on a local level. The article contains the diagnosis of the situation on the local labour market in Świdnica powiat and a review of educational offer of vocational schools. The findings of this analysis may be used in the local policy of labour market and education planning.